

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, ЗАГРОЗИ ТА МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ НЕГАТИВНИМ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИМ ВПЛИВАМ

Ільницька Уляна

Національний університет “Львівська політехніка”

(стаття надійшла до редколегії – 1.03.2016 р., прийнята до друку – 27.04.2016 р.)

© Ільницька У., 2016

Досліджено проблему інформаційної безпеки України та захисту національного інформаційного простору від негативних пропагандистсько-маніпулятивних інформаційно-психологічних впливів. Проаналізовано теоретичні підходи до визначення сутності поняття інформаційна безпека; всебічно досліджено види реальних і потенційних інформаційних загроз для медіапростору України, охарактеризовано специфіку експансіоністської політики Російської федерації проти України; надано практичні рекомендації щодо вдосконалення державної інформаційної політики та створення ефективної системи інформаційної безпеки України.

Ключові слова: інформаційна безпека України, національний інформаційний простір; інформаційні загрози; інформаційно-психологічні впливи; інформаційна експансія, інформаційні війни та операції; механізми протидії інформаційним загрозам; державна інформаційна політика.

INFORMATION SECURITY OF UKRAINE: MODERN CHALLENGES, THREATS AND MECHANISMS OF COUNTERACTING NEGATIVE INFORMATION-PSYCHOLOGICAL INFLUENCES

Uljana Ihnytska

The article is devoted to the topical issue of Ukrainian information security and protection of the national information space from negative propagandistic and manipulative information-psychological impacts. It is emphasized that the problem is actualized under conditions of the Ukraine-Russia conflict when ensuring information security turns into a factor of preserving national identity of Ukraine and its functioning as a sovereign independent state.

The article is an attempt to analyze theoretical approaches to defining the nature of such notions as information security and a threat to information security. Particular attention is paid to investigation of information expansion by the Russian Federation aimed at securing its domination within the Ukrainian media space. Technologies of Russian information-psychological operations based on biased and tendentious coverage of facts and phenomena, distortion, misrepresentation, and miscommunication of information are analyzed.

The article comprehensively studies types and kinds of real and potential information threats to media space of Ukraine and Ukrainian sovereignty; analyzes mechanisms of exerting negative propagandistic information-psychological influences. Particular attention is paid to methods of national information space protection, counteraction to wide-scale information-psychological influences, wars and operations. The research introduces developed recommendations concerning formation of strategic directions of the state policy in the sphere of ensuring Ukrainian information security, improving normative and legal basis for preserving information sovereignty of Ukraine, protecting its national space.

Key words: information security of Ukraine, national information space; information threats; information-psychological influences; information expansion, information wars and operations; mechanisms of information threats counteraction; state information policy.

В умовах сучасних глобальних та регіональних інформаційних протистоянь, деструктивних комунікативних впливів, зіткнення різновекторних національних інформаційних інтересів, поширення інформаційної експансії та агресії, захист національного інформаційного простору та гарантування

інформаційної безпеки стають пріоритетними стратегічними завданнями сучасних держав у системі глобальних інформаційних відносин. Збереження інформаційного суверенітету, формування ефективної системи безпеки в інформаційній сфері є актуальною проблемою і для України, яка часто є

об'єктом зовнішньої інформаційної експансії, маніпулятивних пропагандистських технологій та руйнівного інформаційного вторгнення. В умовах російсько-українського конфлікту захист національного інформаційного простору від негативних інформаційно-психологічних впливів, операцій та війн, гарантування інформаційної безпеки та інформаційного суверенітету набувають особливого значення і стають чинниками збереження національної ідентичності України та функціонування її як суверенної та незалежної держави.

Інформаційну безпеку, проблеми захисту національного інформаційного простору досліджували багато науковців. Зокрема, проблему відображено у працях А. Марущака, В. Петрика, В. Ліпкана, Б. Кормича, В. Почепцова та інших фахівців. Проблемні питання забезпечення кібернетичної безпеки досліджували Р. Лук'янчук, В. Бурячок, А. Бабенко, В. Гавловский, Д. Дубов, В. Номоконов, М. Погорельський, В. Шеломенцев та інші науковці. Однак у працях вищезазначених фахівців інформаційна безпека досліджувалась, радше, як складова національної безпеки, її невід'ємний компонент. Поза увагою науковців залишились проблеми чіткого окреслення інформаційних загроз, вивчення їхніх джерел, всебічне дослідження технологій ведення інформаційно-психологічних війн і операцій, а також визначення та обґрунтування методів протидії інформаційно-психологічним негативним впливам.

Зважаючи на вищевикладені малодосліджені аспекти проблеми інформаційної безпеки, метою статті є всебічне дослідження проблеми гарантування інформаційної безпеки України, захисту національного інформаційного простору з огляду на реальні й потенційні загрози та деструктивні пропагандистсько-маніпулятивні інформаційні впливи. *Завданнями* статті є: характеристика та аналіз реальних та потенційних загроз інформаційній безпеці України; окреслення сутності понять інформаційна безпека держави, інформаційні загрози; визначення ступеня інформаційних загроз національному простору України; аналіз особливостей та специфіки експансіоністської політики Російської федерації проти України; надання практичних рекомендацій щодо вдосконалення державної інформаційної політики та створення ефективної системи інформаційної безпеки України.

Інформаційна безпека є інтегрованою складовою національної безпеки і її розглядають як пріоритетну функцію держави. Інформаційна безпека, з одного боку, передбачає забезпечення якісного всебічного інформування громадян та вільного доступу

до різних джерел інформації, а з іншого – це контроль за непоширенням дезінформації, сприяння цілісності суспільства, збереження інформаційного суверенітету, протидія негативним інформаційно-психологічним пропагандистським впливам та захист національного інформаційного простору від маніпуляцій, інформаційних війн та операцій. Рішення комплексної проблеми інформаційної безпеки дасть змогу як захистити інтереси суспільства і держави, так і гарантувати права громадян на отримання всебічної, об'єктивної та якісної інформації.

Існує два аспекти трактування інформаційної безпеки у контексті національної безпеки. З одного боку, інформаційну безпеку розглянуто як самостійний елемент національної безпеки будь-якої країни, а з іншого – інтегрована складова будь-якої іншої безпеки: військової, економічної, політичної тощо. Найповнішим є таке визначення: інформаційна безпека – це стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави, за якого зводиться до мінімуму завдання збитків через неповноту, невчасність і недостовірність інформації, негативний інформаційний вплив, негативні наслідки функціонування інформаційних технологій, а також через несанкціоноване поширення інформації [5]. Це визначення є оптимальним та відображає усі аспекти взаємодії суб'єктів інформаційних відносин.

Увага до проблем гарантування інформаційної безпеки України зумовлена антиукраїнськими впливами, які пропагують ідеї сепаратизму, насильства, національної ворожнечі і є спробами руйнування національної ідентичності України, знищення міжнародної злагоди, посягання на конституційний лад України, територіальну цілісність держави. Проблема гарантування інформаційної безпеки України актуалізується в умовах війни на Сході, коли з боку Російської Федерації відбувається інформаційна експансія, упереджене та тенденційне висвітлення фактів та явищ, а технології російських інформаційно-психологічних операцій спрямовані на забезпечення домінування в українському (а також у глобальному) інформаційному просторі та на утримання медійної переваги. Через російські пропагандистські інформаційно-психологічні кампанії, акції, медіазаходи відбувається вплив не лише на суспільну свідомість громадян України, а й на світову громадськість.

Представник об'єднання “Інформаційний спротив” В. Гусаров, досліджуючи проблему інформаційної безпеки України, наголошує, що Росія здійснює інформаційно-психологічні атаки, щоб активізувати ескалацію конфлікту на сході України, чинити тиск на українське керівництво з метою

змусити його погодитись на московський сценарій урегулювання конфлікту. В. Гусаров виокремлює напрями інформаційно-психологічних атак проти України: 1) нав'язування думок про неспроможність української влади керувати державою та приймати раціональні рішення; 2) формування негативних суджень про воєнно-політичне керівництво України та про те, що хаотичні бойові дії призводять до невиправданих жертв серед сил АТО; 3) поширення поглядів про те, що українська армія на Сході України деморалізована та неспроможна вести бойові дії, а також про недовіру особового складу до керівництва; 4) нав'язування думки про те, що Україна не обійдеться без російського газу та що сторонам необхідно повернутися до перегляду газових контрактів. Експерт зазначає, що цільовою аудиторією Кремля зараз є населення РФ, російськомовна діаспора за кордоном, населення України, зокрема в окупованих районах Донбасу, громадяни західних країн, а також країн БРІКС та Митного союзу, близькі Росії за політичними поглядами [3].

Україна стала об'єктом інформаційно-психологічних впливів, операцій, війн та її інформаційна безпека опинилась під загрозою. Можна констатувати, що: 1) український інформаційний простір є незахищеним від зовнішніх негативних пропагандистсько-маніпулятивних впливів і стає об'єктом інформаційної експансії; 2) у світовому медіапросторі відсутній український національний інформаційний продукт, що поширював би об'єктивну, неупереджену та актуальну інформацію про події в Україні. Як наслідок – світова громадськість відчуває брак інформації або отримує її з інших джерел, які часом дезінформують, надають викривлену, спотворену, неповну інформацію. Водночас проти України активно застосовується потужний медіаресурс, здійснюється експансія іноземних суб'єктів на ринку інформаційних послуг, активізуються негативні інформаційні впливи, які спрямовані на викривлення реальності, заниження міжнародного іміджу держави; 3) діяльність вітчизняних ЗМІ щодо систематичного, об'єктивного висвітлення фактів, подій та явищ є недостатньою та позбавлена стратегічного планування; інформаційно-комунікативна політика України у сфері національної безпеки потребує невідкладного перегляду та удосконалення.

Рівень інформаційної безпеки держави, значною мірою, зумовлений рівнем її інформаційної інфраструктури. На жаль, як зазначає В. Петрик, низький загальний рівень інформаційної інфраструктури України сприяє експансії іноземними компаніями ринку інформаційних послуг, що створює сприятливі умови для перерозподілу ефірного часу

на користь іноземних програм, окремим з яких засмічують український інформаційний простір своїм баченням подій, пропагують спосіб життя та традиції, тим самим деструктивно впливаючи на суспільство і державу, руйнуючи морально-етичні основи генофонду української нації. Недостатній професійний, інтелектуальний і творчий рівень вітчизняного виробника інформаційного продукту та послуг, його неконкурентоспроможність не лише на світовому ринку, а й в Україні, призводить до того, що українська аудиторія, природно, віддає перевагу іноземним інформаційним програмам. Недостатній контроль з боку держави за дотриманням законів України політичними силами, ЗМІ та окремими особами, які займаються підприємницькою діяльністю в інформаційній сфері, призводить до того, що нині трапляються непоодинокі випадки надання ефірного часу теле- та радіопрограмам, спрямованим на руйнування моральних цінностей, свідомості української нації [13].

Отже, національний інформаційний простір України, на жаль, зазнає суттєвих загроз, викликів, які становлять небезпеку функціонування держави, її політичного та економічного розвитку, інтеграції у європейські та євроатлантичні структури.

Загрози національній безпеці України в інформаційній сфері це – сукупність умов та чинників, які становлять небезпеку життєво важливим інтересам держави, суспільства і особи через можливість негативного інформаційного впливу на свідомість та поведінку громадян, а також на інформаційні ресурси та інформаційно-технічну інфраструктуру [13].

Як зазначено у Законі України “Про основи національної безпеки” однією з основних загроз інформаційній безпеці є “намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації” [16]. У Доктрині інформаційної безпеки України, визначено такі загрози інформаційній безпеці країни: поширення у світовому інформаційному просторі викривленої, недостовірної та упередженої інформації, що завдає шкоди національним інтересам України; зовнішні деструктивні інформаційні впливи на суспільну свідомість через ЗМІ, а також мережу Інтернет; деструктивні інформаційні впливи, які спрямовані на підірив конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності України; прояви сепаратизму в ЗМІ, а також у мережі Інтернет за етнічною, мовною, релігійною та іншими ознаками [4].

Як зазначає Р. Р. Марутян, найсуттєвішою загрозою національній безпеці України в інформаційній

сфері є здійснення іноземними державами негативного інформаційно-психологічного впливу на суспільну свідомість громадян України та світову громадськість через проведення інформаційних акцій та кампаній, спеціальних інформаційних операцій. Це відбувається через систематичне поширення тенденційної, неповної або упередженої інформації про Україну та політичні процеси, що відбуваються на її теренах. Усе це впливає на зовнішню та внутрішню політику нашої держави, знижує її міжнародний імідж, має політичне та економічне підґрунтя. Метою таких інформаційних операцій є забезпечення власних національних інтересів інших держав [10].

До загроз національній безпеці України в інформаційній сфері також варто зарахувати: прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; викривлення, спотворення, блокування, замовчування упереджене та тенденційне висвітлення інформації; несанкціоноване її поширення; відкрити дезінформацію; інформаційну експансію з боку інших держав та руйнівне інформаційне вторгнення у національний інформаційний простір, коли країни з потужнішим інформаційним потенціалом отримали можливість розширити свій вплив через ЗМІ на населення і громадськість менш потужної держави; виникнення і функціонування у національному інформаційному просторі держави невідконтрольних й інформаційних потоків; поширення засобами масової інформації культу насильства, жорстокості; повільність входження України у світовий інформаційний простір; невиваженість державної інформаційної політики та відсутність необхідної інфраструктури в інформаційній сфері; розміщення дезінформації в Інтернеті.

Варто наголосити, що проти України з боку Російської федерації ведеться інформаційна війна, яка спрямована на нав'язування певних ідеологічних стереотипів, тієї чи іншої суспільної думки за допомогою засобів масової інформації, зокрема через електронні видання [12]. Війни такого типу є досить поширеними у глобальному інформаційному просторі та їх всебічно досліджують науковці та фахівці. Зокрема, Інститут національно-стратегічних досліджень США та деякі західні експерти і вчені виокремлюють кілька складових елементів інформаційної війни. Один із них – ведення психологічної війни. Головне завдання психологічної війни полягає в маніпулюванні масами. Метою такої маніпуляції є: внесення в суспільну та індивідуальну свідомість ворожих ідей та поглядів; дезорієнтація та дезінформація мас; послаблення певних переконань, залякування народу образом ворога; залякування супротивника власною могутністю [2].

У сучасному глобалізованому інформаційному суспільстві, де кіберпростір перетворюється на поле боротьби, вагомими загрозами інформаційній безпеці держави (і України, зокрема) є комп'ютерна злочинність, кібертероризм, кібервійни, які передбачають протистояння національних інтересів у просторі Інтернету, застосування комп'ютерних та інтернет-технологій для нанесення шкоди супротивнику. Найчастіше технології кібервійни, кібертероризму спрямовані на сферу державної безпеки й оборони і становлять реальну загрозу суверенітету держави.

Отже, проти України широко використовують сучасні технології негативних інформаційно-психологічних впливів, які стають загрозою українському національному інформаційному простору та суверенітету держави. Гарантування інформаційної безпеки України в умовах дестабілізальних негативних інформаційно-психологічних впливів та експансіоністської агресивної інформаційної політики Російської федерації, потребує консолідації зусиль на усіх рівнях державної влади та громадянського суспільства.

Як протидія масштабним негативним інформаційно-психологічним впливам, операціям та війнам, пріоритетними напрямками державної інформаційної політики та важливими кроками з боку владних органів України мають бути: 1) інтеграція України до світового та регіонального європейського інформаційного просторів; 2) інтеграція у міжнародні інформаційні та інформаційно-телекомунікаційні системи та організації; 3) створення власної національної моделі інформаційного простору та забезпечення розвитку інформаційного суспільства; 4) модернізації усієї системи інформаційної безпеки держави та формування й реалізація ефективної інформаційної політики; 5) удосконалення законодавства з питань інформаційної безпеки, узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами та дієве правове регулювання інформаційних процесів; 6) розвиток національної інформаційної інфраструктури; 7) підвищення конкурентоспроможності вітчизняної інформаційної продукції та інформаційних послуг; 8) впровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій у процеси державного управління; 9) ефективна взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства під час формування, реалізації та коригуванні державної політики в інформаційній сфері.

З метою недопущення інформаційної експансії, діяльність держави в інформаційному просторі має здійснюватись за такими напрямками: 1) реалізація упреждавальної стратегії та тактики (превентивні

заходи); 2) здійснення реагуювальної стратегії (оперативне реагування на інформаційні атаки супротивника та активний наступ); 3) захист національного інформаційного простору. Головна ціль – забезпечення домінування та медійної переваги в інформаційному просторі. Крім того, пріоритетними завданнями інформаційних структур владних органів мають бути: контроль за інформаційними потоками; надання об'єктивної, вичерпної інформації, представлення фахових коментарів та пояснень щодо подій; систематичне висвітлення офіційної позиції посадових осіб та політичних лідерів.

Варто зазначити, що з метою захисту національного інформаційного простору, створення ефективної системи забезпечення інформаційної безпеки, з боку української влади здійснюються певні заходи. Зокрема, 14 січня 2015 року Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову, згідно з якою створено *Міністерство інформаційної політики України*, пріоритетними завданнями якого є протидія інформаційній агресії з боку Російської федерації; розроблення ефективної стратегії інформаційної політики держави та Концепції інформаційної безпеки України; узгодженість та координація функціонування і діяльності органів державної влади і інформаційній сфері.

З метою протидії негативним впливам інформаційної пропаганди та інформаційних війн, задля нейтралізації та упередження реальних та потенційних загроз в інформаційному просторі України, Рада національної безпеки і оборони України ухвалила рішення *“Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України”*. У документі зазначено, що РНБО, враховуючи необхідність вдосконалення нормативно-правового забезпечення та запобігання й нейтралізації потенційних і реальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері, вирішила: розробити і внести на розгляд Верховної Ради України законопроекти про внесення змін до деяких законів України щодо протидії інформаційній агресії іноземних держав, передбачивши, зокрема, визначення механізму протидії негативному інформаційно-психологічному впливу, зокрема заборону ретрансляції телевізійних каналів; посилити контроль за додержанням законодавства з питань інформаційно-психологічної та кібернетичної безпеки; ужити заходів щодо забезпечення поширення у світі об'єктивних відомостей про суспільно-політичну ситуацію в Україні, зокрема, через створення відповідного медіахолдингу для підготовки якісного конкурентоздатного інформаційного продукту; розробити порядок аналізу

інформаційних матеріалів іноземних ЗМІ, що мають представництва в Україні, з метою впровадження дієвого механізму акредитації журналістів; ужити заходів до активізації міжнародного співробітництва з питань протидії негативним інформаційно-психологічним впливам та кібернетичній злочинності [15].

Крім вищезазначеного документа, основні напрями державної політики з питань національної безпеки в інформаційній сфері визначені у Законах України *“Про основи національної безпеки України”*, *“Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки”*, у *“Доктрині національної безпеки”* та в інших нормативно-правових документах.

Отже, в умовах сучасних інформаційних протистоянь, експансіоністської політики Російської федерації, національний інформаційний простір України є недостатньо захищеним від зовнішніх негативних пропагандистських інформаційно-психологічних впливів, загроз. Тому захист інформаційного суверенітету, створення потужної та ефективної системи інформаційної безпеки України, розроблення дієвих стратегій і тактик протидії медіазагрозам повинні стати пріоритетними завданнями органів державної влади та недержавних інститутів.

Актуальність досліджуваної у статті проблематики – незаперечна і потребує поглибленого вивчення. *Перспективами подальших наукових досліджень* є: аналіз зарубіжного досвіду протидії негативним пропагандистсько-маніпулятивним інформаційним впливам, а також глибше дослідження технологій здійснення інформаційних операцій та війн.

1. Бондаренко В. О. *Інформаційна безпека сучасної держави: концептуальні роздуми* [Електронний ресурс] / В. О. Бондаренко, О. В. Литвиненко. – Режим доступу: <http://www.crime-research.iatp.org.ua/library/strateg.htm>
2. Горбань Ю. О. *Інформаційна війна проти України та засоби її ведення* [Електронний ресурс] / Ю. О. Горбань. – Режим доступу: <http://www.visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/04/20.pdf>
3. Гусаров В. *Кремль розпочав нову інформаційну операцію проти України* [Електронний ресурс] / В. Гусаров. – Режим доступу: <http://www.osvita.mediasapiens.ua/material/34281>
4. *Доктрина інформаційної безпеки України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514/2009>
5. *Захист інформаційної безпеки як функція держави* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mego.info/material/23-zaxyst-informatsiynoi-bezpeki-yak-funkciya-derzhavi>
6. *Інформаційна безпека держави у контексті протидії інформаційним війнам: Навчальний посібник / за заг. ред. В. Б. Толубка*. – К. : НАОУ, 2004. – 315 с.
7. *Концепція національної безпеки України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1
8. Кормич Б. А.

- Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України [Текст] : монографія / Б. А. Кормич. – Одеса : Юридична література, 2007. – 471 с. 9. Липкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції [Текст] : навч. посіб. / В. А. Липкан, Ю. Є. Макименко, В. М. Желіховський. – К. : КНТ, 2006. 10. Марутян Р. Р. Рекомендації щодо вдосконалення політики забезпечення інформаційної безпеки України [Електронний ресурс] / Р. Р. Марутян. – Режим доступу: http://www.dsaua.org/index.php?option=com_content&view=article&id=198%3A2014-08-13-12-55-48&catid=66%3A2010-12-13-08-48-53&Itemid=90&lang=uk; 11. Медвідь Ф. Інформаційна безпека України: виклики та загрози [Електронний ресурс] / Ф. Медвідь. – Режим доступу: <http://www.nato.ru.if.ua/journal/2009-2-28.pdf>. 12. Методи інформаційного захисту простору. Інформаційна безпека України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ua.textreferat.com/referat-7471.html> 13. Петрик В. Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи [Електронний ресурс] / В. Петрик. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3222> 14. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни / Г. Почепцов. – К. : Вид.дім “Києво-Могилянська академія”, 2015. – 497 с. 15. “Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України” Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon5.rada.gov.ua/Laws/show/n0004525-14>. 16. Про основи національної безпеки України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351. Із змінами, внесеними згідно із Законом № 3200-IV (3200-15) від 15.12.2005. ВВР. – 2006. – № 14. – Ст. 116.
1. Bondarenko V. O. Informatsiina bezpeka suchasnoi derzhavy: kontseptualni rozdumy [Elektronnyi resurs] / V. O. Bondarenko, O. V. Lytvynenko. – Rezhym dostupu: <http://www.crime-research.iatp.org.ua/library/strateg.htm> 2. Horban Iu. O. Informatsiina viina proty Ukrainy ta zasoby yii vedennia [Elektronnyi resurs] / Iu. O. Horban. – Rezhym dostupu: <http://www.visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2015/04/20.pdf> 3. Husarov V. Kreml rozpochav novu informatsiinu operatsiiu proty Ukrainy [Elektronnyi resurs] / V. Husarov. – Rezhym dostupu: <http://www.osvita.mediasapiens.ua/material/34281> 4. Doktryna informatsiinoi bezpeky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514/2009> 5. Zakhyst informatsiinoi bezpeky yak funktsiia derzhavy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.mego.info/material/23-zakhyst-informatsiinoi-bezpeky-iak-funktsiia-derzhavy> 6. Informatsiina bezpeka derzhavy u konteksti protydii informatsiynym viinam: Navchalnyi posibnyk / Za zah. red. V. B. Tolubka. – K. : NAOU, 2004. – 315 s. 7. Kontseptsiiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1 8. Kormych B. A. Orhanizatsiino-pravovi zasady polityky informatsiinoi bezpeky Ukrainy [Tekst]: monohrafiia / B. A. Kormych. – Odesa : Yurydychna literatura, 2007. – 471 s. 9. Lipkan V. A. Informatsiina bezpeka Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [Tekst] : Navch. posibn. / V. A. Lipkan, Iu. Ie. Makymenko, V. M. Zhelikhovskiyi. – K. : KNT, 2006. 10. Marutian R. R. Rekomendatsii shchodo vdoskonalennia polityky zabezpechennia informatsiinoi bezpeky Ukrainy [Elektronnyi resurs] / R. R. Marutian. – Rezhym dostupu: http://www.dsaua.org/index.php?option=com_content&view=article&id=198%3A2014-08-13-12-55-48&catid=66%3A2010-12-13-08-48-53&Itemid=90&lang=uk. 11. Medvid F. Informatsiina bezpeka Ukrainy: vyklyky ta zahrozy [Elektronnyi resurs] / F. Medvid. – Rezhym dostupu: <http://www.nato.ru.if.ua/journal/2009-2-28.pdf>. 12. Metody informatsiinoho zakhystu prostoru. Informatsiina bezpeka Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ua.textreferat.com/referat-7471.html> 13. Petryk V. Sutnist informatsiinoi bezpeky derzhavy, suspilstva ta osoby [Elektronnyi resurs] / V. Petryk. – Rezhym dostupu: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3222> 14. Pocheptsov H. Suchasni informatsiini viiny / H. Pocheptsov. – K. : Vyd.dim “Kyievo-Mohylianska akademiia”, 2015. – 497 s. 15. “Pro zakhody shchodo vdoskonalennia formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u sferi informatsiinoi bezpeky Ukrainy” Rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 28 kvitnia 2014 r. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-14>; 16. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy : Zakon Ukrainy // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2003. – No. 39. – St. – 351. Iz zminamy, vneseny my zghidno iz Zakonom No. 3200-IV (3200-15) vid 15.12.2005. VVR. – 2006. – No. 14. – St. 116.